

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Ei

Perustelut tiiviisti

Autismiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta.

Autismiliitto ei kannata esitysluonnosta. Autismiliitto on huolissaan siitä, että uudistus heikentäisi entisestään autismikirjon lapsille ja perheille välttämättömiä varhaisen tuen palveluja ja lisäksi todennäköisesti kalliiden korjaavien palvelujen tarvetta. Nyt lausuttavana oleva luonnos lapsen erityisestä suojelusta kytkeytyy vahvasti sosiaalihuoltolain uudistukseen. Sosiaalihuoltoon esitettyjen muutosten kuten tuen tarpeen arvioinnin ja kirjausten keventämisen, palvelujen joustavoittamisen, epätarkan lainsäädännön ja yleisluonteisen lapsiperhepalvelujen kokonaisuuden sekä henkilöstön vähentämisen myötä Autismiliitto pitää hyvin epätodennäköisenä sitä, että lapset ja perheet saisivat uudistuksen ansiosta aiempaa varhaisemmassa vaiheessa tarvitsemaansa tukea ja palveluja. Lisäksi vammaispalvelulain soveltamisalaa on tiukennettu ja sen piiriin pääsemisen kynnyistä on nostettu. Autismikirjon lasten, joilla ei ole kehitysvammaa, on edelleen hyvin vaikea vammaispalvelujen piiriin. Lopputuloksena varhaisen tuen saaminen voisi entisestään vaikeutua ja väliinputoajien määrä kasvaa, vaikka varhainen tuki on tutkimuksen mukaan vaikuttavaa ja kustannustehokasta. Pitkällä aikavälillä raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarve voisi lisääntyä ja kustannukset kasvaa.

Autismiliitto vastustaa avohuollon palvelujen siirtoa lastensuojelulaista sosiaalihuoltolakiin, koska se heikentäisi suojelun tarpeessa olevien lasten palveluja ja poistaisi sosiaalihuoltolain asiakkuuteen siirtyviltä lapsilta subjektiivisen oikeuden palveluihin. Arvioiden mukaan noin 9 600 lasta siirtyisi

lastensuojelun avohuollon asiakkuuksista sosiaalihuoltolain asiakkaiksi yleisten määrärahasidonnaisten lapsiperhepalvelujen piiriin. On epätodennäköistä, että sosiaalihuoltoon ehdotettu lapsiperhepalvelujen yleisluonteinen ja tulkinnanvarainen kokonaisuus pystyisi paikkaamaan lastensuojelun avohuollon palvelujen heikentymisestä johtuvaa palveluvajetta.

Autismiliitto pitää riskialttiina jälkihuollon nuorten siirtoa sosiaalihuollon asiakkuuteen, koska se heikentäisi haavoittuvassa asemassa olevien nuorten oikeuksia saada tarvitsemiaan palveluja. Jälkihuoltoon oikeutetut lapset ja nuoret olisivat jatkossa sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa, vaikka heidän tukitoimistaan ja palveluistaan säädettäisiin lastensuojelulaisissa. Tämä ratkaisu voisi aiheuttaa sekavuutta ja heikentää palvelujen saatavuutta. Autismiliitto korostaa, että jälkihuollon nuorilla tulisi säilyä subjektiivinen oikeus avohuollon palveluihin.

Esityksessä ei huomioida riittävästi vammaisuutta. YK:n vammaissopimus Suomessa lain tasoisena voimassa olevana ihmisoikeussopimuksena pitäisi huomioida läpileikkaavasti ja ehdotuksia tulisi arvioida myös vammaisten lasten kannalta.

YK:n vammaisten oikeuksien komitea on antanut Suomelle suosituksia. Komitea on huolissaan mm. vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain epä johdonmukaisesta soveltamisesta eri hyvinvointialueilla ja sekä leikkausten suhteettomista vaikutuksista vammaisiin henkilöihin. Komitea painottaa, että vammaisille lapsille, kehitysvammaiset ja psykososiaalisesti vammaiset lapset mukaan lukien, on turvattava riittävät ja sopivat palvelut, jotta he voivat asua yhteisöissä oman perheensä kanssa (artikla 7, suositus 13 b). Varmistamalla riittävät palvelut vammaisille lapsille ja heidän perheilleen ehkäistään kodin ulkopuolisia sijoituksia ja tuetaan vammaisia vanhempia lastensa hoidossa (artikla 23, suositus 45 b).

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Ei

Perustelut tiiviisti

Esityksen tavoitteet edistää varhaista tukea, moniammatillista lapsiperhetyötä ja lastensuojelun avopalveluja painottavaa palvelurakennetta ovat sinänsä kannatettavia. Ristiriitaista kuitenkin on, että esityksessä ei ehdoteta konkreettisia keinoja siihen, miten yleisiä lapsiperhepalveluja ja varhaista tukea tosiasiasa käytännössä vahvistettaisiin. Esitys ei sisällä myöskään uusia avauksia avohuollon palvelujen kehittämiseksi ja lastensuojelun sijoitusten ehkäisemiseksi. Pelkkä lastensuojelun avohuollon palvelujen ja asiakkaiden hallinnollinen siirto sosiaalihuoltolain mukaisten yleisten palvelujen piiriin ei ole vaikuttava toimenpide silloin, kun sitä ennen ei ole mm. velvoittavalla lainsäädännöllä, rahoituksella ja osaamisen vahvistamisella varmistettu, että yleisessä sosiaalihuollossa on näille lapsille ja perheille tosiasiasa saatavilla heidän tarvitsemiaan palveluja.

On todennäköistä, että uudistuksessa tavoiteltu painopisteen siirtyminen varhaiseen tukeen ei toteudu käytännössä, koska samaan aikaan yleisiä sosiaalihuoltolain mukaisia lapsiperhepalveluja kevennetään ja joustavoitetaan ja resursseja vähennetään. Tämä lisää riskiä, että ongelmat kärjistyvät ja johtavat raskaampien ja kalliimpien palvelujen, kuten huostaanottojen, lisääntymiseen. Jo nyt tutkimustieto osoittaa, että neurokirjon lapsilla kodin ulkopuoliset sijoitukset ovat yleisiä, mikä ei ole heille oikea eikä vaikuttava ratkaisu silloin, kun lastensuojelun sijoituksilla yritetään paikata muiden palvelujen puutteita.

Esityksessä ei esitetä lisärahoitusta tavoitteiden toteuttamiseksi, vaan päinvastoin kyseessä on säästölaki, jolla tavoitellaan yhteensä 100 milj. € säästöjä sosiaalihuoltoon. Näin ollen ja hyvinvointialueiden tiukka taloustilanne huomioiden, on todennäköistä, että esitetyt muutokset ja valitut toimenpiteet vesittäisivät lakiuudistuksen tavoitteet ja johtaisivat palveluiden heikennykseen juuri sieltä, mihin olisi taloudenkin näkökulmasta tärkeää panostaa eli ennalta ehkäiseviin ja varhaisen tuen palveluihin.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Nykytilan säilyttäminen

Perustelut tiiviisti

Autismiliitto katsoo, että lastensuojelulain kokonaisuudistusta ja siihen kytkeytyvää sosiaalihuoltolain uudistusta ei enää tällä hallituskaudella ehditä valmistella riittävän huolellisesti ja kattavasti siten, että se turvaisi autismikirjon lasten ja heidän perheidensä tarvitsemat palvelut.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Esityksessä todetaan, että tarkoituksena on kohdentaa lastensuojelulain sääntelyä erityisen suojelun tarpeessa oleviin lapsiin. Muussa lainsäädännössä ja palvelujärjestelmässä tapahtuneiden muutosten takia olisi perusteltua rajata tarkoitussäännös koskemaan nimenomaan lastensuojelun asiakkuudessa olevia lapsia, ei kaikkia lapsia. Tällä rajauksella vahvistettaisiin lastensuojelulain erityislain luonnetta suhteessa sosiaalihuoltolakiin ja muuhun yleislainsäädäntöön.

On sinänsä kannatettavaa, että erityis- ja yleislainsäädännön välistä eroa selkeytetään, mutta perustelut ontuvat. Palvelujärjestelmässä ei kuitenkaan ole tapahtunut sellaista muutosta, joka parantaisi yleisten lapsiperhepalvelujen saatavuutta. Päinvastoin sosiaalihuoltolain uudistuksessa ehdotetaan lapsiperhepalveluihin suuria muutoksia ja leikkauksia, jotka todennäköisesti heikentäisivät lasten ja perheiden palveluja tuen ja palvelujen tarpeen arvioinnin keventämisen, palvelujen joustavoittamisen, epätarkan lainsäädännön ja henkilöstön vähentämisen myötä. Jos saman aikaisesti myös lastensuojelun asiakkuuden kynnystä nostetaan, moni tuen tarpeessa oleva lapsi tulee jäämään väliinputoajiksi, ja tilanteen pitkittyessä ja kärjistyessä päätyään lastensuojelun asiakkaaksi.

Autismiliitto pitää tärkeänä sitä, että suojelun tarpeessa olevan lapsen asioista vastaava työntekijä olisi aina sosiaalityöntekijä. Autismiliitto kannattaa myös sitä, että keskeiset käsitteet ja niiden määritelmät on koottu lukuun 1.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Lastensuojelun asiakkuus alkaisi jatkossa, kun hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalityöntekijä toteaisi, että lapsen kasvuolosuhteet, lapsen terveys tai kehitys uhkaavat vakavasti vaarantua ja lapsen erityinen suojelun tarve edellyttää tämän lain mukaisia toimenpiteitä. Lisäksi lastensuojelun asiakkuus voisi alkaa myös silloin, jos lapsi tai hänen huoltajansa tai vanhempansa ei ota vastaan

sosiaalihuoltolain mukaista tukea tai palveluja lapsen ilmeisestä suojelun tarpeesta huolimatta ja lapsi tarvitsee tämän lain mukaisia toimenpiteitä. Edelleen asiakkuus alkaisi myös silloin, kun ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi lapsen asian tultua vireille jatkossa sosiaalihuoltolaissa tarkoitetulla tavalla.

Autismiliitto ei kannata ennakollisen lastensuojeluilmoituksen eikä lastensuojeluilmoituksen siirtämistä sosiaalihuoltolakiin. Muutos voisi vaikeuttaa lastensuojeluun ohjautumista, koska sosiaalihuollossa ei aina ole riittävää osaamista lastensuojelua vaativien tilanteiden tunnistamiseen. Siirto lisäisi työmäärää sosiaalihuoltolain puolella. Nämä ilmoitukset olisi hyvä pitää lastensuojelulaissa osana erityislainsäädäntöä.

On kannatettava tavoite, että palvelujärjestelmän painopistettä siirrettäisiin viimesijaisesta lastensuojelusta varhaisempaan tukeen, ja lastensuojelu puuttuu peliin vasta silloin, kun lapsen terveys, kehitys tai kasvuolosuhteet ovat niin vakavasti uhattuna, että lapsen etu edellyttää nimenomaan lastensuojelulain mukaisia toimia. Kuitenkin ennen kuin tämä yhtälö voisi toimia, täytyisi vahvistaa autismikirjon lasten perheiden tarvitsemia varhaisen tuen palveluja. Näin ei kuitenkaan ole esityksen mukaan tapahtumassa vaan vaarana on, että palvelut heikkenisivät entisestään sosiaalihuoltolain palvelutarpeen arvioinnin prosessista luopumisen, tuen tarpeen arvioinnin ja kirjausten keventämisen, palvelujen joustavoittamisen, epätarkan lainsäädännön ja henkilöstön vähentämisen myötä. Autismiliitto pitää hyvin epätodennäköisenä sitä, että asiakkaat saisivat uudistuksen ansiosta aiempaa varhaisemmassa vaiheessa tarvitsemaansa tukea ja palveluja. Päinvastoin varhaisen tuen saaminen voisi entisestään vaikeutua ja väliinputoajien määrä kasvaa. Tämä voisi johtaa pitkällä aikavälillä lisääntyneeseen raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarpeeseen ja kustannusten kasvuun.

Kysymyksiä herättää myös se, onko sosiaalihuollossa resursseja ja osaamista tunnistaa autismikirjon lasten ja heidän perheidensä tuen tarpeita, varsinkaan kun palvelutarpeen arviointiakaan ei enää tehtäisi. Kynnys lastensuojelulain mukaisten palvelujen piiriin pääsemiseksi ei saa muodostua liian korkeaksi jo siksin, että vain lastensuojelun asiakkailta on edes jonkinasteinen subjektiivinen oikeus saada avohuollon palveluja, joilla pyritään ehkäisemään kodin ulkopuolisia sijoituksia. Sosiaalihuollon asiakkuudessa oleville nämä palvelut ovat harkinnanvaraisia ja määrärahasidonnaisia.

Asiakkuuden päättymisestä säädettäisiin erikseen. Asiakkuus päättyisi, kun hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalityöntekijä toteaa, että lastensuojelun järjestämiselle ei ole perustetta. Lastensuojelun asiakkuus päättyisi viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Autismiliitto kannattaa sitä, että säännös korostaisi, että lastensuojelu on luonteeltaan määräaikainen palvelu, jonka tulee jatkua vain niin kauan kuin lapsen suojelutarve sitä edellyttää. Asiakkuuden päättymisen perustuisi ammatilliseen arvioon siitä, että lapsen hyvinvointi saataisiin turvattua muilla palveluilla ilman lastensuojelun toimenpiteitä.

Autismiliitto ehdottaa, että pykälään lisättäisiin lastensuojelun palvelujen ja erityisesti sijaishuollon vaikuttavuuden arviointi. On kannatettavaa, että lapsen suojelutarvetta ja erityisesti sijaishuollon kestoa arvioidaisiin säännöllisin väliajoin. Suomessa sijoitusajat ovat pitkiä. Ennen kuin lastensuojelun asiakkuus päädytään lopettamaan, lapselle tai nuorelle tulee varmistaa hänen tarvitsemansa avohuollon ja jälkihuollon palvelut

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Autismiliitto ei kannata mitoituksen joustavoittamista, koska väliaikaiseksi tarkoitetuista poikkeuksista tulee yleensä nopeasti pysyviä käytäntöjä. Henkilöstö voidaan mitoitaa jo etupainotteisesti niin, että yllättävien tilanteiden varalle on joustoa. Pykälässä pitäisi vähintään määritellä, mitä tilapäisyydellä tarkoitetaan.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Kannatettavaa on, että sosiaalityöntekijä vastaisi lapsen asioiden kokonaisuudesta ja koordinoisi palvelujen kokonaisuutta. Kohtaan 1 tulisi lisätä tuen rinnalle myös palvelut. Autismiliitto korostaa, että autismikirjon lapset ja perheet tarvitsevat ennen kaikkea konkreettisia palveluja, pelkkä sosiaalityö tai sosiaaliohjaus ei ole riittävää. Autismiliitto pitää tärkeänä, että sosiaalityöntekijä vastaa tarvittavien avohuollon tukitoimien järjestämisestä lastensuojelun tarpeessa olevalle lapselle. Tärkeää on myös se, että lapselle haetaan muut hänen tarvitsemansa palvelut. Myös vanhemmat tulee ohjata tarvittaessa sopivien palvelujen piiriin. Lastensuojelun tarpeessa olevilla lapsilla on usein monialaisia tuen tarpeita, joten monialainen yhteistyö on välttämätöntä.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

-

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotetulla sääntelyllä voi olla myönteisiä vaikutuksia lapsen edun toteutumiseen, mikäli hallinnollinen prosessi nopeutuu nykyisestä. Käytännön vaikutukset riippuvat kuitenkin siitä, miten hyvinvointialueet järjestävät päätöksenteon ja millaista osaamista viranhaltijoilla on käytettävissään. Riskinä on, että päätöksenteon siirtyminen saman organisaation sisälle heikentää ratkaisujen puolueettomuutta ja yhtenäisyyttä alueiden välillä, mikä voi johtaa lapsen oikeusturvan kannalta eriarvoisiin lopputuloksiin asuinpaikan mukaan. Lapsen kuulemisen osalta vaikutukset voivat olla kielteisiä, jos viranhaltijalla ei ole riittävää osaamista selvittää erityistarpeita omaavan lapsen kuten esim. autismikirjon lapsen mielipidettä asianmukaisesti. Muutoksenhakuoikeuden tosiasiallinen käyttö saattaa myös heikentyä, jos perheille ei anneta riittävää tukea ja ohjausta päätöksenteon yhteydessä.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Luvun 4 ehdotukset selkiyttävät päätöksentekosääntelyä osittain, mutta eivät kaikilta osin riittävästi. Toimivallan siirtäminen viranhaltijoille yksinkertaistaa menettelyä ja tekee prosessista hallinnollisesti selkeämmän. Epäselväksi jää kuitenkin, miten päätöksenteon yhtenäisyys varmistetaan hyvinvointialueiden välillä. Lapsen mielipiteen selvittämistä koskeva sääntely jää edelleen tulkinnanvaraiseksi erityisesti tilanteissa, joissa lapsen kommunikaatio poikkeaa tavanomaisesta.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten yhdenmukaistamisesta asetuksella on kannatettava siltä osin kuin se lisää ennakoitavuutta ja vähentää alueellista epätasa-arvoa. Yhtenäinen korvausrakenne voi myös helpottaa edunvalvojien rekrytointia ja parantaa palvelun saatavuutta. Riskinä on kuitenkin, että liian tiukka palkkiokatto heikentää osaavien ja motivoituneiden edunvalvojien saatavuutta etenkin vaativissa tapauksissa, joissa lapsen tarpeet edellyttävät erityisosaamista ja tavanomaista enemmän aikaa. Taloudellisesti ehdotus voi lyhyellä aikavälillä tuoda säästöjä julkiselle sektorille, mutta jos seurauksena on edunvalvojapula tai osaamistason lasku, voivat pidemmän aikavälin kustannukset kasvaa lapsen edun vaarantumisesta johtuvien korjaavien toimenpiteiden myötä.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

Vaikka huoltaja on pääsääntöisesti lapsen edunvalvoja, joissakin tilanteissa myös ulkopuolinen edunvalvoja voi olla perusteltu. Vanhemmalla ei välttämättä ole riittävästi oikeussuojakeinoja ajaa lapsen etua esim. vaativan sijaishuollon tilanteissa, joissa on runsaasti perusoikeuksia rajoittavia toimenpiteitä.

Lastensuojelun edunvalvontaa koskeva sääntely uudistuu usealta osin. Hyvinvointialueen velvollisuus hakea lapselle edunvalvoja kirjataan nykyistä selkeämmin lakiin. Uutena perusteena säädetään nimenomaisesti, että huoltajan passiivisuus lapsen puhevallan käytössä voi olla itsenäinen syy hakea edunvalvontaa, jos lapsen edun toteutuminen muutoin vaarantuisi. Eturistiriitakielto kirjataan lakiin, ja edunvalvojaksi esitettävän on jatkossa toimitettava rikosrekisteriote ennen määräämistä.

Edunvalvonnan vaikuttavuus riippuu viime kädessä edunvalvojan osaamisesta ja ajankäytöstä, minkä vuoksi sääntelykokonaisuuden tulisi sisältää myös selkeät vaatimukset edunvalvojien koulutukselle ja perehdytykselle. Lisäksi on tärkeää, että edunvalvojan rooli ja suhde muihin lapsen asioita hoitaviin tahoihin, kuten sosiaalityöntekijään ja huoltajiin, on laissa riittävän selkeästi määritelty päällekkäisyyksien ja vastuuaukkojen välttämiseksi. On tarpeellista, että sääntelyssä turvataan edunvalvojan tosiasiallinen mahdollisuus tavata lasta riittävän usein ja lapsen kommunikaatiotapa huomioiden, sillä pelkkä muodollinen nimitys ei takaa lapsen edun toteutumista.

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Luvun 5 säännökset lapsen osallisuudesta ovat lähtökohdiltaan kannatettavia, ja osallisuuden vahvistaminen lastensuojelussa on tärkeää. Osallisuuden toteutuminen käytännössä edellyttää kuitenkin enemmän kuin pelkkää kuulemisvelvoitetta, sillä tarvitaan myös riittävät resurssit, osaaminen ja menetelmälliset välineet lapsen näkemyksen aidolle tavoittamiselle. Säännöksissä tulisi nykyistä selkeämmin velvoittaa käyttämään lapsen käytössä olevia ja hänen tarpeisiinsa soveltuvia kommunikaatiokeinoja, sillä pelkkä viittaus ikään ja kehitystasoon jättää harkintamarginaalin liian laajaksi. Huolena on myös, että osallisuussäännökset voivat jäädä muodollisiksi, jos lapsen kanssa työskentelevien ammattilaisten osaaminen ja ajankäyttö eivät käytännössä mahdollista aitoa vuorovaikutusta.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Esitys kytkeytyy keskeisiltä osin samanaikaisesti valmistelussa olevaan sosiaalihuollon palvelu-uudistukseen, jonka osana on tarkoitus selkiyttää sosiaalihuollon ja lastensuojelun epäselväksi koettua rajapintaa.

Lastensuojelun asiakkuuden kynnyksiä nostettaisiin lähemmäs nykyistä huostaanottokriteeriä. Tavoitteena on siirtää palvelujärjestelmän painopistettä viimesijaisesta lastensuojelusta varhaisempaan tukeen. Lastensuojelun asiakkuutta ei jatkossa tulisi käynnistää, jos lapsen ja hänen perheensä tuen tarpeisiin voidaan vastata varhaisemman vaiheen tuella ja palveluilla.

On kannatettava tavoite, että palvelujärjestelmän painopistettä siirrettäisiin viimesijaisesta lastensuojelusta varhaisempaan tukeen, ja lastensuojelu puuttuu peliin vasta silloin, kun lapsen terveys, kehitys tai kasvuolosuhteet ovat niin vakavasti uhattuna, että lapsen etu edellyttää nimenomaan lastensuojelulain mukaisia toimia. Kuitenkin ennen kuin tämä yhtälö voi toimia, pitäisi vahvistaa perheiden tarvitsemia varhaisen tuen palveluja. Näin ei kuitenkaan ole esityksen mukaan tapahtumassa vaan vaarana on, että sosiaalihuoltolain mukaiset lasten ja perheiden palvelut heikkenisivät palvelujen joustavoittamisen ja keventämisen, epätarkan lainsäädännön ja henkilöstön vähentämisen myötä. Autismiliitto pitää hyvin epätodennäköisenä sitä, että asiakkaat saisivat uudistuksen ansiosta aiempaa varhaisemmassa vaiheessa tarvitsemaansa tukea ja palveluja. Päinvastoin varhaisen tuen saaminen voisi entisestään vaikeutua ja väliinputoajien määrä kasvaa. Tämä voisi johtaa pitkällä aikavälillä lisääntyneeseen raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarpeeseen ja kustannusten kasvuun.

Esimerkkinä voisi mainita perheen, jossa on autismikirjon lapsi ja arki on kuormittavaa. Perhe saa apua perhetyöstä ja perheneuvolasta, ja niiden avulla arki pysyy jotenkuten kasassa. Kun palveluja yhdistetään yleisemmiksi ja resursseja karsitaan, konkreettinen tuki häviää kokonaan. Perhe jää yksin. Kuormitus kasvaa nopeasti, vanhemmat väsyvät ja toinen vanhempi joutuu jäämään pitkälle sairauslomalle uupumisen takia. Lapsen haasteet lisääntyvät, hän ei saa koulussa tarvitsemaansa tukea ja poissaolot lisääntyvät. Lopulta tilanne voi mennä niin pitkälle, että päädytään lastensuojeluun asiakkaaksi ja jopa sijoitusta joudutaan miettimään.

Uudistuksessa yhdistettäisiin nykyiset sosiaalihuoltolain mukaiset perhetyön ja kasvatus- ja perheneuvonnan palvelut sekä lastensuojelulain avohuollon tukitoimista tehostettu perhetyö sekä kotiin vietävä perhekuntoutus. Sosiaalihuoltolakiin säädettäisiin uusi lapsiperhepalvelu -niminen palvelu, jota olisi järjestettävä myös lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle. Lapsiperhepalvelua koskevassa pykälässä ei enää mainittaisi lainkaan lapsille ja perheille suunnattuja yksittäisiä palveluja, vaan palvelut yhdistettäisiin yhdeksi palvelukokonaisuudeksi. Edellä mainittuja palveluja koskevat säännökset kumottaisiin.

Autismiliitto katsoo, että sosiaalihuoltolain uusi lapsiperhepalvelua koskeva pykälä on epämääräinen ja tulkinnanvarainen. Se ei auta selkeyttämään lapsiperheiden palveluja vaan päinvastoin tekee niistä entistä tulkinnanvaraisempia. Säännös jättäisi hyvinvointialueille laajan harkintavallan siitä, mitä palveluja alueet järjestäisivät lapsiperheille ja palvelut olisivat sosiaalihuollon asiakkaille harkinnanvaraisia ja määrärahasidonnaisia. Lainsäädännön tulee lähtökohtaisesti olla selkeää ja tarkkarajaista. Nyt vaarana on, että asiakkaiden mahdollisuudet saada palveluja ja saada tietoa eri palveluvaihtoehdoista ja omista oikeuksistaan kaventuisivat ja riski tulkinnanvaraisiin ratkaisuihin ja alueelliseen eriarvoisuuteen lisääntyisi. Jos palveluvalikoima kaventuu ja palvelut kevenevät, monet autismikirjon perheet voivat jäädä tyhjän päälle ilman tarvitsemansa tukea.

Autismiliitto vastustaa avohuollon palvelujen siirtoa lastensuojelulaista sosiaalihuoltolakiin, koska se heikentäisi suojelun tarpeessa olevien lasten palveluja ja poistaisi sosiaalihuoltolain asiakkuuteen siirtyviltä lapsilta subjektiivisen oikeuden palveluihin. Arvioiden mukaan lastensuojelun avohuollosta siirtyisi sosiaalihuoltolain asiakkaiksi noin 9 600 lasta, joilla olisi erityisen vaativia tuen tarpeita. Ristiriitaista on, että saman aikaisesti on kuitenkin tavoitteena vähentää henkilöstöä 76:lla henkilötyövuodella. On epätodennäköistä, että esitetty sosiaalihuoltolain lapsiperhepalvelujen yleisluonteinen ja tulkinnanvarainen kokonaisuus, jossa hyvinvointialueita ei velvoiteta konkreettisten palvelujen järjestämiseen, pystyisi paikkaamaan lastensuojelun avohuollon palvelujen heikentymisestä johtuvaa palveluvajetta. Lopputuloksena olisi todennäköisesti huostaanottojen määrän lisääntyminen ja kustannusten kasvu.

Lastensuojelun avohuollosta sosiaalihuoltoon siirtyvien lasten kohdalla tulee tehdä lapsikohtaista arviointia siitä, voidaanko lapsen tarpeisiin tosiasiallisesti vastata sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa. Sosiaalihuoltoon tulisi esittää ennemminkin lisäresursseja kuin leikkauksia muutoksiin varautumiseksi. Lisäksi tulisi vahvistaa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden erityisosaamista lastensuojelusta ja lastensuojelun asiakasryhmien kuten esim. neurokirjon lasten tarpeista.

Hyvinvointialueiden tiukassa talustilanteessa, on todennäköistä, että nämä muutokset johtaisivat palveluiden heikennykseen juuri sieltä, mihin olisi taloudenkin näkökulmasta tärkeää panostaa eli lapsiperheiden ennalta ehkäiseviin ja varhaisen tuen palveluihin. Lopputuloksena saattaisi olla huostaanottojen määrän lisääntyminen ja kustannusten kasvu.

Kysymyksiä herättää myös se, onko sosiaalihuollossa resursseja ja osaamista tunnistaa autismikirjon lasten ja heidän perheidensä tuen tarpeita lastensuojelun tarve mukaan lukien, varsinkaan kun nykymuotoisesta palvelutarpeen arvioinnista luovuttaisiin. Kynnys lastensuojelulain mukaisten palvelujen piiriin pääsemiseksi ei saa muodostua liian korkeaksi jo siksi, että vain lastensuojelun asiakkailla on edes jonkinasteinen subjektiivinen oikeus saada avohuollon palveluja, joilla pyritään ehkäisemään kodin ulkopuolisia sijoituksia. Sosiaalihuollon asiakkuudessa oleville nämä palvelut ovat harkinnanvaraisia ja määrärahasidonnaisia.

Lastensuojelu viimesijaisena palveluna joutuu paikkaamaan muiden palveluiden aukkoja, mikä johtaa ns. häiriökysyntään ja raskaampien ja kalliimpien palvelujen käyttöön. THL:n syntymäkohortti

1997 aineiston mukaan lähes joka viides (18 %) neurokirjon lapsi on ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle, mikä ei ole näille lapsille oikea eikä vaikuttava toimenpide silloin, kun sillä yritetään paikata muiden palvelujen puutteita.

Varhainen ja oikea-aikainen tuki kannattaa ja sillä säästetään. Jos varhainen tuki ei toteudu riittävästi, kasvaa riski ajautua raskaampiin palveluihin, vaikka kevyemmät ja perheympäristöön perustuvat ratkaisut olisivat paitsi halvempia usein myös lapsen edun mukaisia. Lastensuojelun Keskusliiton selvityksen mukaan intensiiviset varhaisen tuen palvelut maksavat noin 40–60 % korjaaviin palveluihin verrattuna. Etenkin lastensuojelun laitoshoidon kustannukset ovat kasvaneet merkittävästi. Laitos- ja perhehoidon kustannukset olivat noin 1,3 miljardia € vuonna 2024 (THL Sotkanet). Yhden lapsen laitossijoitus maksaa keskimäärin noin 140 000 € vuodessa. Yhden nuoren syrjäytyminen voi maksaa yhteiskunnalle jopa 1 milj €.

Taloudellinen tuki säilyisi edelleen avohuollon tukitoimena lastensuojelulaissa. Se laajenisi koskemaan lastensuojelun asiakkaiden lisäksi sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa olevia erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia. Ehdotus taloudellisen tuen järjestämisestä olisi hyvinvointialueita velvoittava silloin, kun tuki olisi erityistä tukea tarvitsevan lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämätön. Autismiliitto kannattaa tätä uudistusta ja toivoo, ettei laille tulisi kohtuuttoman korkeaa sovelluskynnystä. Esitetty taloudellinen tuki voi lisätä lasten yhdenvertaisuutta ja vähentää ”monelle luukuulle juoksuttamista”. Tämä on myös välttämätöntä, mikäli lastensuojelun avopalveluista siirtyy asiakkaita esitetysti sosiaalihuoltolain puolelle. Lapsiperheiden köyhyys on lisääntynyt, joten monessa perheessä olisi kasvava tarve esimerkiksi lasten harrastuskuluissa.

Autismiliitto pitää tärkeänä, että esitykseen lisättäisiin maininta siitä, että 1.1.2025 voimaan tulleen vammaispalvelulain mukaan lapsen asumisen tuki tulee järjestää vammaiselle lapselle neurokirjon lapset mukaan lukien VPL-palveluna eikä LSL:n perusteella tehtävänä sijoituksena silloin, kun perheessä ei ole lastensuojelullisia olosuhteita ja lain soveltamisalasäännös (erit. koskien ensisijaisten palveluiden sopivuutta ja riittävyttä lapsen yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta) sekä palvelukohtaiset myöntämisedellytykset täyttyvät. Vammaispalvelulain mukaan autismikirjon ihmisillä ja muilla neurokirjon ihmisillä, lapset mukaan lukien, on oikeus vammaispalveluihin samoin perustein kuin kaikilla muillakin vammaisilla ihmisillä.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Autismiliitto ei kannata kiireellisen sijoituksen jatkoajan lyhentämistä. 14 vuorokauden aika on liian lyhyt riittävien vaihtoehtoisten tukitoimien ja ratkaisuvaihtoehtojen kartoittamiseen ja valmisteluun. Valmisteluajan lyhentäminen voisi johtaa hätiköityihin ja kiireessä valmisteltuihin ratkaisuihin asiassa, jolla on suuri vaikutus lapsen tulevaisuuteen.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Pykälän 2 momentin 1 kohdassa todetaan, että huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voitaisiin (kriteerien täyttymisestä huolimatta) ryhtyä vain, jos lapsen ja huoltajan ensisijaisesti tarvitsemat sosiaali- tai terveydenhuollon palvelut ja ehdotetun lain 7 luvussa tarkoitettu avohuollon työskentely ja tukitoimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi.

Säännös on lähtökohtaisesti kannatettava. Autismiliitto katsoo, että se ei kuitenkaan riitä estämään huostaanottoja, koska hyvinvointialueella ei olisi enää sosiaalihuoltolain mahdollisten muutosten jälkeen velvollisuutta järjestää tiettyjä konkreettisia palveluja lasten ja perheiden tukemiseksi eikä osaa nykymuotoisista palveluista olisi todennäköisesti enää edes olemassa. Sosiaalihuollon asiakkuudessa olevien lasten ja perheiden olisi näin ollen hyvin vaikea saada sopivia ja riittäviä palveluja, jotka voisivat estää huostaanottoja. Jotta huostaanottoja saataisiin vähennettyä, varhaisen tuen ja avohuollon palveluja pitäisi vahvistaa sekä lainsäädännöllä että turvaamalla hyvinvointialueille riittävä rahoitus, mutta nyt suunta on päinvastainen. Oletettavissa on, että esitettyjen uudistusten myötä huostaanottojen ja sijoitusten määrä todennäköisesti ennemminkin lisääntyy kuin vähenee.

Autismiliitto kannattaa sitä, että ensin pitäisi selvittää, onko lapsen sijoittaminen lähiverkoston mahdollista. Samoin kannatamme perhehoidon ensisijaisuutta laitoshoidon nähden. Perhehoidossa tulee kuitenkin olla riittävä autismiterian osaaminen sekä aistiesteettömät tilat. Perhehoidon esteeksi voi muodostua se, että autismiterian lapsilla ja nuorilla tilanteet voivat olla tässä vaiheessa jo hyvin kärjistyneitä pitkäaikaisen tuen ja palvelujen puutteen takia. Tämän takia heillä voi olla myös esimerkiksi mielenterveyden häiriöitä ja traumakokemuksia, joihin perhehoidossa ei ole riittävää osaamista vastata. Autismiterian ja muuta neurokirjan osaamista tulisikin vahvistaa lastensuojelussa sen kaikissa vaiheissa. Perhehoidossa ja jokaisessa lastensuojelun yksikössä kuten myös jokaisella lastensuojelun sosiaalityöntekijällä tulisi olla neurokirjan osaamista.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Kannatamme ehdotusta, että lainsäädännössä otetaan käyttöön yksi käsite (kodin ulkopuolinen sijoitus), joka kattaa kaikki sijoitusmuodot.

Autismiliitto kannattaa valvontavastuun siirtämistä yksittäiseltä sosiaalityöntekijältä hyvinvointialueelle. Se voisi johtaa systemaattisempaan ja yhdenmukaisempaan valvontaan ja asiantuntijuuden keskittämiseen. Tärkeää on tehdä yhteistyötä myös lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa, joka tuntee lapsen yksilölliset tarpeet.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoito): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Autismiliitto ei kannata henkilöstömitoituksen vähentämistä esityksessä mainituissa tilanteissa. Pienessä yksikössä on suhteessa henkilöstömäärään enemmän erilaisia yleisiä ja hallinnollisia tehtäviä. Kuten esityksessäkin todetaan, myös rajoitustoimien turvallinen toteuttaminen edellyttää riittävää henkilöstömäärää. Liian tiukka henkilöstömitoitus voi johtaa haastavan käyttäytymisen ja rajoitustoimenpiteiden käytön kasvuun.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskeväksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Autismiliitto ei kannata ehdotusta, jonka mukaan lastensuojelulaitoksen henkilökuntaan voisi jatkossa kuulua turvahenkilöitä laitoksen turvallisuuden varmistamiseksi ja järjestyksen ylläpitämiseksi. Autismiliitto katsoo, että tällainen ratkaisu ei palvelisi lastensuojelun tavoitteita eikä tukisi lapsen turvallista kasvua, kehitystä ja suojelun tarvetta, ja se heikentäisi myös lapsen oikeusturvaa. Vastuuta ei tule vierittää hoito- ja kasvatustehtävissä toimivilta ammattilaisilta turvahenkilöille. Ensisijaisesti tulee lisätä hoito- ja kasvatustehtävissä toimivan henkilöstön osaamista ennaltaehkäistä haastavaa käyttäytymistä ja toimia väkivaltatilanteissa. Myös autisikirjon ja muun neurokirjon osaamista tulisi lisätä. Tärkeää on myös varmistaa riittävä henkilöstömäärä. Turvahenkilömahdollisuus voisi käytännössä toimia perusteena pitää varsinainen hoito- ja kasvatushenkilöstö alimitoitettuna, vaikka turvallisuushaasteet laitoksissa johtuvat usein juuri hoitotyön riittämättömistä resursseista.

Jos turvahenkilöitä pidetään ehdottoman välttämättöminä tietyn tyyppisissä laitoksissa, esimerkiksi vakavia rikoksia tehneille tarkoitettussa kuntouttavassa suljetussa laitoksessa tai erityisen huolenpidon jaksoja toteuttavissa laitoksissa, turvahenkilöiden käyttö pitäisi rajata koskemaan vain näitä laitoksia ja olla tarkoin säädeltyä.

Lakiesityksessä ehdotettuun pykälään sisältyy välttämättömyyden edellytys, mutta tulkinnanvaraisena käsitteenä se mahdollistaisi turvahenkilöiden käytön laajasti erityyppisissä lastensuojelulaitoksissa, mikä olisi kestävä tie. Lastensuojelulaitos on lasten koti, jossa pitäisi olla turvallinen ilmapiiri. Herää kysymys, oppivatko lapset ja nuoret lastensuojelulaitoksissa käskyttämistä ja pakottamista vai opetetaanko heille sen sijaan esimerkiksi tunnetaitoja ja keskustelutaitoja, jotta he oppivat tunnistamaan tunteitaan ja ilmaisemaan niitä ilman väkivaltaa. Haastavan käyttäytymisen taustalla voi olla esimerkiksi kommunikaatiovaikeuksia, aistiherkkyyksiä, kuormittumista jne., joihin osaava hoitohenkilöstö voi puuttua ennen kuin tilanteet eskaloituvat. Ks. myös vastaus kysymykseen 20.

Sinänsä on kannatettavaa, että jos joissakin laitoksissa turvahenkilöitä käytetään, heidän tehtävänsä ja toimivaltuutensa erotetaan selkeästi hoito- ja kasvatustehtävistä. Palveluntuottajalle asetettu

turvahenkilöiden perehdytysvelvoite ei riittävästi huomioi sijoitettujen lasten erityistarpeita, esim. haastavaan käyttäytymiseen voi olla taustalla kommunikaatio- tai tunteiden säätelyvaikeus eikä tahallinen uhkaaminen. Jos turvahenkilöitä käytetään, heillä tulee olla turva-alan koulutuksen lisäksi koulutusta myös neurokirjosta ja haastavan käyttäytymisen ehkäisystä.

Oletettavasti lastensuojelulaitoksissa ilmenevää haastavaa käytöstä ja väkivaltaisuutta selittää usein tekijän vammaisuus (esim. kehitysvamma ja/tai autismi- tai neurokirjoa). Ihmettelemmekin, miten näiden lasten oikeusturvan toteutuminen varmistetaan, kun esim. kehitysvammalain itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja rajoitustoimia koskevassa luvussa esitöineen on suhtauduttu hyvin pidättyvästi vammaisten lasten perusoikeuksien rajoittamiseen erityishuollon palveluissa. Kynnys pakon käyttämiseen tulisi olla yhtä lailla korkea tässä yhteydessä.

Jos turvahenkilöistä säädettäisiin, lastensuojelulaitoksissa asiakkaina olevien lasten oikeusturva vaatisi vähintään esityksen perusteluissa tarkennusta ja esimerkkejä voimakeinojen käyttämisen välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden arviointiin. Lapsen oikeuksien näkökulmasta ei ole hyväksyttävää, että voimankäytöstä voi aiheutua lapselle vammoja tai "fyysisiä jälkiä". Lapsen turvallisuus tulee aina varmistaa myös pakkoa käytettäessä.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

90 § Yhteydenpidon rajoittaminen

Kännykän poisottamisen välttämättömyyttä tulee harkita huolellisesti autismikirjon lasten ja nuorten kohdalla. Autismikirjon lapsille kännykkä voi olla tärkeä apuväline ja tuki ja turva, joka mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja auttaa pitämään yhteyttä kavereihin, vanhempiin ja hoitotahoihin. Kännykässä kulkevat mukana myös toiminnanohjausta, ajanhallintaa, kuormituksen tasaamista, tunteiden ja ahdistuksen säätelyä ja mahdollisesti myös kommunikaatiota tukevat ohjelmat. Kännykän sovellukset ja netin sisällöt voivat mahdollistaa myös omiin mielenkiinnon kohteisiin syventymisen.

Esitystä tulee tarkentaa siltä osin, että varmistetaan, ettei vanhempien yhteydenpitoa lapseen rajoiteta tilanteessa, jossa se ei ole ehdottoman välttämätöntä. Myöskään yhteydenpitoa lapsen kavereihin ei tule rajoittaa, jos se ei ole välttämätöntä lapsen edun kannalta.

93 § Henkilöntarkastus

On kannatettavaa, että lapselta voitaisiin ottaa pois aineet ja esineet, joita hän ei saisi muutenkaan lain mukaan pitää hallussaan tai käyttää. Jos esimerkiksi lapsella on hallussaan teräase tai päihteitä, voidaan nämä ottaa pois selkein ja säädellyin perustein. Myös kännykän poisottaminen voidaan perustella laillisesti, kun toiminta perustuu kasvatuksellisiin keinoihin ja/tai lapsen suojelemiseen. Näissä on nykyään paljon epäselvyyttä ja hyvin kirjavia käytäntöjä.

Rajoitustoimien tulee olla aina viimesijainen keino. Ennen rajoitustoimien käyttöä sijoituspaikkojen toimintatapoja ja ympäristötekijöitä tulee muokata sellaisiksi, että ympäristön aiheuttama stressi ja kuormitus vähenevät. Tarkastelemalla lapsen tai nuoren taitoja, hänen saamaansa tukea sekä fyysistä ja sosiaalista ympäristöä, voidaan voimavarat saada paremmin käyttöön sekä mahdollistaa

onnistumisia ja osaamista, mutta myös muokata ympäristöä tuen tarpeiden mukaisesti. (ks. HAASTE-toimintamalli <https://autismiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/haastemanuaali/>)

Autismikirjon Käypä hoito -suosituksen mukaan autismiystävällinen toimintaympäristö vahvistaa ja ylläpitää autismikirjon henkilön toimintakykyä. Se vähentää ja ennaltaehkäisee stressiä ja tukee mielen hyvinvointia. Autismiystävällinen ympäristö on ennakoiva, vahvuuksiin perustuva, sosiaalisesti turvallinen ja aistiesteetön. Sijointupaikan toimintatavoissa on tärkeää ottaa huomioon, että autismikirjon lapset tarvitsevat vahvaa ennakoivaa ja strukturoivaa, esimerkiksi päiväohjelmaa on tärkeää tietää etukäteen. Muutokset ovat autismikirjon lapsille usein vaikeita, varsinkin jos ne tulevat yllättäen. Myös ympäristön aistiesteettömyys on tärkeää, koska jopa 45–95 % autismikirjon lapsista aistisäätely on epätyypillistä.

Lapsen haastavaa käyttäytymistä tulisi tarkastella aina kokonaisuutena asiaan perehtyneiden asiantuntijoiden johdolla, koska muuten on vaarana, että se voi johtaa epätarkoituksenmukaisiin ja turhiin itsemääräämisoikeuden rajoittamistoimenpiteisiin. Henkilöstön autismsaaminen on avainasemassa autismikirjon lapsen toimintakyvyn ja itsemääräämisoikeuden tukemisessa sekä haastavan käyttäytymisen ennaltaehkäisyssä. Autismikirjon ja muu neurokirjon täydennyskoulutus pitäisi olla pakollisena vaatimuksena lastensuojelun henkilöstölle ja turvahenkilöstölle, joka kohtaa työssään autismikirjon lapsia.

Jos kyse on toistuvasta ilmiöstä, pitää olla suunnitelma rajoittamistoimenpiteistä, joka on käyty lapsen ja mahdollisuuksien mukaan hänen vanhempiansa kanssa läpi ja tarkistettu, että toimenpiteet eivät aiheuta vaaraa tai vahinkoa. Tarvitaan myös psyykkistä jälkipuintia niille, jotka ovat olleet kiinnipidon kohteena sekä niille, jotka ovat sitä todistaneet.

Rajoitustoimenpiteissä tulisi ottaa huomioon STM:n valmisteleman IMO-käsikirjan sisältö, nyt molempia valmistellaan yhtä aikaa.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Autismiliitto pitää riskialttiina jälkihuollon nuorten siirtoa sosiaalihuollon asiakkuuteen, koska se heikentäisi haavoittuvassa asemassa olevien nuorten oikeuksia saada tarvitsemiaan palveluja. Jälkihuoltoon oikeutetut lapset ja nuoret olisivat jatkossa sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa, vaikka heidän tukitoimistaan ja palveluistaan säädettäisiin lastensuojelulaissa. Tämä ratkaisu voisi aiheuttaa sekavuutta ja heikentää palvelujen saatavuutta. 18 vuotta täyttäneet jälkihuollon nuoret eivät myöskään kuuluisi työntekijäkohtaisen 47:n asiakkaan asiakasmitoituksen piiriin.

Autismiliitto korostaa, että jälkihuollon nuorilla tulisi säilyä subjektiivinen oikeus avohuollon palveluihin. Esityksessä todetaan, että jälkihuollon aikana lapsen, nuoren ja heidän perheensä tuen tarpeisiin tulee vastata ensisijaisesti sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin. Autismikirjon nuoret tarvitsevat kuitenkin myös konkreettisia palveluja.

Toimeentulotukilakia tulisi muuttaa siten, että jälkihuollon piirissä olevilta nuorilta ei edellytetä opintolainan hakemista toimeentulon ehtona. Nykytilanne heikentää haavoittuvassa asemassa olevien jälkihuollon nuorten taloudellista turvaa.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantuloa koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

-

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

Autismiliitto kannattaa ehdotusta.

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Ehdotuksessa ei ole riittävästi huomioitu eikä tunnistettu pidemmän aikavälin taloudellisia vaikutuksia. Kustannukset voivat olla merkittäviä, jos tämän ehdotuksen ja sosiaalihuollon palvelu-uudistukseen yhteisvaikutukset ja riskit huostaanottojen ja sijaishuollon tarpeen kasvusta toteutuvat.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

-

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Esityksen vaikutuksia vammaisiin lapsiin tulisi ehdottomasti arvioida ja vahvistaa myös lapsivaikutusten arviointia. Tärkeää on myös arvioida kattavammin tämän esityksen ja sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen yhteisvaikutuksia.

27. Vapaamuotoiset huomiot

-

Valjakka Sari
Autismiliitto ry